

GEOGRAFICKÉ VYMEZENÍ ORLICKÝCH HOR A ORLICKÉHO PODHŮŘÍ

Přibližný rozsah Orlických hor je každému zřejmý právě tak, jako jejich celková tvářnost pohraničního horského hřbetu mezi Dušnickým sedlem a Čihalkou na severu a Zemskou branou na jihu. Jejich přesné ohraničení však naráží na několik problémů. Hromádkovo [1956] i Demkovo [1965] horopisné rozdělení je podloženo mapami v měřítku menším než 1:1,000 000, jakou obsahuje Atlas ČSSR (1966). Převádět jejich hraniční čáry do terénu a do podrobné mapy není snadné.

Členění horopisné (orografické) a geomorfologické se právě v naší oblasti značně liší od geologického, jak je podávají Regionální geologie ČSSR (1965) a Přehledná geologická mapa ČSSR 1:200 000 (1960) s vysvětlivkami k jednotlivým listům [Náchod 1961].

Sudetskou soustavu člení geografové horopisně na Západní, Střední a Východní, takže Orlické hory i podhůří patří do Středních Sudet. Geologové však rozdělují Sudety pouze na Západní a Východní, při čemž do Západních zařazují — kromě Krkonoš atd. — nejen Orlické hory, nýbrž i Králický Sněžník a Rychlebské hory. Většinu Orlického podhůří, pokud je kryjí tzv. opuky, tj. slínovce křídového útvaru, počítají již do České křídové pánve. Příčinou tak nápadného rozdílu je kladský prolom, který odděluje výrazně obě křídla původně jednotné orlicko-kladské klenby, Orlické hory s Bystřickými na jedné a Králický Sněžník s Rychlebskými horami na druhé straně.

S Orlickými horami přímo souvisí souběžné pásmo Bystřických hor v Kladsku, a to v pramenné oblasti Divoké Orlice a Dušnické Bystřice na severu a u pramenů Hraničního potoka nad Čihákem na jihu. Bystřické hory pokládáme zpravidla za samostatný horopisný celek, ale není přítom jasné zařazení skupiny Adamu mezi horními toky obou Orlic. Může být přičleňována k Orlickým i k Bystřickým horám.

Přímým pokračováním severní části Orlických hor jižně od Tiché Orlice je skupina Suchého vrchu mezi Mladkovem a Herolticemi; na rozdíl od starého Kořistkova dělení z r. 1906 ji Hromádka i Demek počítají k Orlickým horám, stejně tak jako Bystřické hory. V tomto případě je součástí Orlic-

kých hor i kotlina u Orlického Záhoří pod rašelinnou plání Topieliska — Seefelder, protékána nejhořejšími toky Divoké Orlice a Kladské Bystřice. Název Orlické hory — či jak se ještě před šedesáti lety říkalo a psalo Hory Orličné — tedy odvozujeme od názvu řeky Orlice, vznikající spojením obou toků, Divoké i Tiché Orlice, jež odvodňují velkou většinu hlavní severní i menší jižní větve, skupiny Suchého vrchu.

Neméně složitá je i otázka jihozápadního úpatí Orlických hor na hranici s Orlickým podhůřím. Špičák, Lubný, Rampušský hřbet a Popelov sice vystupují nápadněji nad údolí horní Bělé a Zdobnice, jinde však rozsochy odbočující od hlavního hřbetu, jako Plachta z Anenského vrchu, svahy od Kunštátské kaple k dolní Zdobnici nebo Skutina od Vrchmezí klesají tak mírně, že je na nich možno jako hranice použít pouze vrstevnice. Stejně je tomu i se spodní hranicí Orlického podhůří.

Poněvadž k otázce vymezení Orlických hor a podhůří přistupujeme z praktického hlediska vymezení chráněné přírodní oblasti Orlické hory, přichází pro nás jako severovýchodní okraj v úvahu pouze státní hranice s Polskou lidovou republikou od Bělovsí po Lichkov. Její nejsevernější úsek od Bělovsí po Olešnici omezuje Orlické podhůří, další část pak vlastní Orlické hory, i když se přesně nekryje s jejich omezením horopisným (odděluje východní svahy Vrchmezí a Šerlichu) ani geologickým (přirazuje k nim také ostrůvky křídových usazenin v kotlině Orlického Záhoří).

Západní okraj orlicko-kladské klenby ve smyslu *geologickém* má velmi složitý a nepravidelný průběh; sleduje všechny výběžky a zářezy křídových usazenin, opuk a pískovců, zpod nichž vystupují starohorní krystalické břidlice (fylity, amfibolity, tzv. zelené břidlice známé např. ze silničních lomů v Panské Habrové a v Mastech), i žuly, a to jak na plošinách, tak zejména v údolích. Zvláště nápadné to je na Zdobnici od Pekla ke Slatině a dál k Pěččinu, anebo na Javornickém potoce od koupaliště vzhůru a pak zase od Javornice k Bělé. Tato hranice by pak v *geologickém* smyslu byla jen krátkodobá a proměnlivá, poněvadž ji vytváří a stále mění, zatlačuje po svahu k západu, výmolná a odnosná činnost vodních toků.

Horopisnou západní hranici Orlických hor nelze vést jinak než více méně uměle mezi vrstevnicemi 650—750 m, případně i níže, takže do Orlických hor vlastně zahrnujeme i část *vrchoviny*, kterou přecházejí do převážně pahorkatinného podhůří. Z Olešnice směřuje tato hranice zhruba k jihu podél silnice přes Sedloňov do Deštného a dále přes Luisino údolí do Zdobnice, údolím Zdobnice pod Souvlastní a odtud podél silnice do Nebeské Rybné a Rokytnice. V oblasti Žamberských lesů by bylo nejvhodnější ji vést přes Homolí (655 m) a Zadní kopec (665 m) k myslivně v Zaječínách a údolím v potocích k Divoké Orlici na horním okraji Klášterce n. O. Zde hranice sestoupí pod 500 m n. m. Přes Jedlinu vede ve výši přibližně 600 m n. m. po západních svazích Adamu, Vitanovského kopce, Studeneckých skal

a Faltusova kopce do Sobkovic a Jamného, odtud pak podél silnice do Orliček, Čenkovic a Horních Výprachtic, kde u silnice do Heroltic jižní cíp Orlických hor i Podhůří končí. Východní omezení skupiny Suchého vrchu je tektonické a téměř přímočaré, vede po dolním okraji lesa od Mlýnského Dvora přes Horní Bořikovice do Lichkova a ke státní hranici severně od nádraží.

Orlické podhůří počíná na severu vrchovinou Dobrošova mezi Metují a Olešenkou; lze ji ohraničit silnicí Náchod — Nové Město, která probíhá těsně podél geologického rozhraní a odděluje novoměstské fylity a podkrkonošský perm Orlického podhůří od okrajů křídové Českoskalické tabule. Také horopisně sleduje hranici mezi vrchovinou v oblasti Pekla a pahorkatinou pod Václavicemi. I další úsek hranice můžeme vést po silnici z Krčína přes Spy do Dobrušky a přes Opočno do Přepych. Nad pahorkatinu Třebouchovické tabule zde vystupuje vrchovinná část české křídla zvaná Vrchla (Vyhnanický vrch 448 m) i široká, celkem málo členitá kotlina od Dobrušky k Rychnovu, nad kterou teprve dále k východu vystupují již vzpomínuté nejvyšší vrchy Orlického podhůří.

U Vyhnanic se s opočenskou antiklinálou spojuje libřická a tvoří nápadnější hřbet mezi Přepychy a Bolehoští; musíme tedy hranici Orlického podhůří vést z Přepych obloukem podél silnice na Pelešov a Očelice a teprve odtud přes Bolehošť po jihozápadním úpatí Křiviny k Rašovicím a Česticím.

Nejsložitější je situace na jihu, kde geomorfologové potštejskou a litickou antiklinálu, tj. Kaprad s Vrbickým kopcem a pokračováním Černých lesů na Hůrku u Rviště a Kozlov, jakož i Jahodovou, Litický Chlum a jeho pokračování přes Žampach na Strážník a Palici nad Rudolticemi, zařazují již do dalšího horopisného celku, *Třebovského mezihoří*. Orlické podhůří je tak rozděleno na dvě větve, žamberskou, která sahá až k Mariánské hoře, a kosteleckou mezi oběma Orlicemi. Hranice obou severních výběžků Třebovského mezihoří vedeme od Brandýsa nad Orlicí přes Sudslavu, Chlenu, Suchou Rybnou do Doudleb, dále podél Orlice do Potštejna, na Vamberk, Peklo, Roveň, k rychnovskému koupališti, dále proti Javornickému potoku do Javornice a odtud k jihu do Slatiny, Rybné nad Zdobnicí, Záchlumí a přes Dlouhoňovice do Letohradu a Horní Čermné na Mariánskou horu. U Výprachtic se hranice Orlických hor a podhůří stýkají.